

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาดังกล่าวในการเป็นสถาบันการเงินชุมชนอย่างยั่งยืน ของหมู่บ้าน บ้านใหม่พัฒนา ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาและประมวลเนื้อหาออกมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือกองทุนที่เกิดขึ้นจากนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยจัดสรรเงินกองทุนให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติทั่วประเทศแห่งละ 1 ล้านบาท โดยมีเป้าหมายจำนวน 78,829 หมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นชนบทและชุมชนเมืองได้ใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ประชาชนได้กู้เงินกองทุนไว้ใช้จ่ายเพื่อเสริมสร้างอาชีพและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่งเสริมและพัฒนาให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ปัญหาและมีศักยภาพส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมในระดับฐานรากของประเทศ นโยบายดังกล่าวจะสำเร็จได้ควรประกอบด้วยหลัก 4 ประการดังนี้ (1) ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุมดูแลกันเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน สังคมของหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพฯ (2) การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กับกองทุนทางสังคมของชุมชนและ

กองทุนที่หน่วยราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและ
เกื้อกูลกัน (3) การปฏิรูประบบราชการมีแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการ
พัฒนา ซึ่งการพัฒนาเป็นหน้าที่ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนใน
ด้านวิชาการและการจัดการกองทุน (4) การติดตามประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของ
กองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสมีประสิทธิภาพ
(สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้

- 1) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ
สร้างงาน สร้างรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการ
นำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองบริหารจัดการตนเอง
- 2) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ
และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
- 3) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้
การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจ
พอเพียงในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
- 4) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง
เศรษฐกิจและสังคมของชาติในอนาคต
- 5) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน
ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสถาบันการเงินชุมชน

นโยบาย “สถาบันการเงินชุมชน” รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม
2548 ที่จะพัฒนาระบบการเงินที่สนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก จากกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมสู่
ธนาคารหมู่บ้าน ที่ให้โอกาสประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างยั่งยืน สำหรับสถาบันการเงินชุมชน
หมายถึง สถาบันการเงินของชุมชนที่จัดตั้งขึ้น โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้บริการ
ทางการเงินที่สามารถตอบสนองความต้องการแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งขาดโอกาสในการเข้าถึง

และใช้บริการทางการเงินของสถาบันการเงินทั่วไป ตามวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ มาตรฐาน และรูปแบบ ซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2547)

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน

- 1) แหล่งเก็บออมเงินที่มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีผลตอบแทนที่เหมาะสม
- 2) แหล่งเงินทุน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและบรรเทาความเดือดร้อนทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชน
- 3) เสริมสร้างสวัสดิการ และสวัสดิภาพของชุมชน
- 4) เสริมสร้างวินัยทางการเงิน และให้คำปรึกษาทางการเงินแก่ชุมชน
- 5) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ร่วมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชุมชน

กิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน

- ส่งเสริมการออมเงินของชุมชน ทั้งสมาชิกและประชาชน
- รับฝากเงินจากสมาชิก และประชาชน
- ให้สินเชื่อแก่สมาชิกและประชาชน หรือองค์กรการเงินอื่น
- กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนอื่น ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด
- ให้บริการธุรกรรมทางการเงินและธุรกรรมอื่นๆ ที่อำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการให้แก่สมาชิกและประชาชน
- จัดสวัสดิการและสวัสดิภาพแก่สมาชิกและชุมชน
- จัดสรรรายได้เพื่อดำเนินการให้บริการและพัฒนาศักยภาพ

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน

1) องค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มของบุคคลในท้องถิ่นที่รวมตัวกันโดยความสมัครใจ เพื่อที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน และผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก โดยรวมของกลุ่มองค์กรชุมชน เป็นสิ่งที่สำคัญในการดำเนินงานของกองทุนทั้งหลายคือ ให้ทุกคน

มีความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับจากการดำเนินกิจกรรมของกองทุน โดยเฉพาะผู้ที่เป็สมาชิกจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจการของกองทุนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช,2532:948)

2) จุดยืนขององค์กรชุมชน

จุดยืนประการหนึ่งขององค์กรชุมชน คือ การเน้นแนวทางการต่อสู้กับสาเหตุรากเหง้าของปัญหาเพื่อคนจน คนยากไร้ ผู้ไร้สิทธิเสียง ผู้เสียเปรียบ ผู้ถูกกดขี่ในสังคม

จุดยืนประการที่สองคือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง อยู่ตัวและยั่งยืน (Sustainable Development) ทุกคนได้รับประโยชน์ เห็นคุณค่าจึงเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ อาจจะเป็นรูปของการบริจาคแรงงาน ทรัพยากร เงินทุนและการเอาใจใส่ คือ ดำเนินการเป็นชุมชน พัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น นอกจากจุดยืนทั้ง 2 ประการดังกล่าวแล้ว องค์กรชุมชนยังต้องมีจุดเน้น หรือมีคุณสมบัติของความริเริ่มสร้างสรรค์ คือ มีความสามารถในการเรียนรู้ การทดลอง และการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น เพื่อหาวิธีแก้ปัญหา และวิธีทำงานอันเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายและอีกประการหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นจุดยืนและจุดแข็งขององค์กรชุมชนก็คือ เน้นการดำเนินงานในขอบข่ายขนาดเล็ก หรือระดับท้องถิ่น เพราะการเริ่มต้นงานจากขนาดเล็กพอดี จะช่วยให้งานเริ่มต้นด้วยดีนำไปสู่ความสำเร็จ โดยค่อยๆ ขยายขอบเขตการปฏิบัติให้กว้างขวางออกไป (ชุมพร สังขปริษา,2535:92-93)

3) ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน หมายถึง จิตความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือ การดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มาจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปกติสุขในการอยู่ร่วมของคนในชุมชน องค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงานใดๆ นั้นได้แก่ โครงสร้างประชากรระบบเครือญาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา โครงสร้างอำนาจและระบบการปกครองอาชีพและระบบการผลิต ปัจจัยในการผลิต และระบบความเชื่อ (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2533:5) ตัวอย่างของศักยภาพและใช้กระบวนการ

จัดการในการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์กับชุมชนของตนเองได้ เช่น ประเพณีการลงแขก เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มของบุคคลในท้องถิ่นที่รวมตัวกันด้วยความสมัครใจ เพื่อที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน และผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวม องค์กรชุมชนสามารถจำแนกได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและเป้าหมายของการรวมตัวกัน เช่น มีเป้าหมายในทางการเมือง จะเป็นองค์กรทางการเมือง มีเป้าหมายเพื่อด้านเศรษฐกิจ จะเป็นองค์กรทางด้านเศรษฐกิจ มีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะเป็นองค์กรเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่ละองค์กรหนึ่งๆ จะต้องประกอบขึ้นด้วย ผู้นำ สมาชิก ซึ่งมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอันเดียวกัน บนพื้นฐานของความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

2.1.4 แนวคิดการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน

แนวคิดเกี่ยวกับการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อประกอบการตัดสินใจการให้บริการสินเชื่อ เช่น ความสามารถในการหารายได้ และการชำระหนี้ ความมั่นคงทางการเงินของลูกค้านี้ โดยการรวบรวมข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตของลูกค้านี้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์สินเชื่อ ซึ่งแบ่งออกเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความตั้งใจในการชำระหนี้และความสามารถในการชำระหนี้ของผู้ขอสินเชื่อเป็นหลัก แนวคิดนี้มีความสำคัญต่อการให้สินเชื่อซึ่งบทบาทของสินเชื่อ มีความเกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์ สังคมและธุรกิจ ดังนี้

1) บทบาทของสินเชื่อในด้านเศรษฐศาสตร์ ด้วยเหตุที่สินเชื่อถือเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเช่นเดียวกับเงิน ในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึงการเพิ่มขึ้นของ Supply ของเงินในระบบเศรษฐกิจ หากเพิ่มขึ้นพอเหมาะพอควรกับ Demand ของตลาด ก็เป็นเรื่องที่ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ แต่หากมี Supply มากเกินไป จะส่งผลให้เกิดเงินเฟ้อขึ้นได้ และหากไม่มีการควบคุมในเรื่องของสินเชื่อให้ดี เงินเฟ้อก็จะมีเพิ่มขึ้น ดังนั้น สินเชื่อจึงมีบทบาทในทางเศรษฐศาสตร์ด้วย ทางด้านรัฐบาลต้องทราบถึงภาวะเศรษฐกิจว่าช่วงใดควรจะมีมาตรการในการส่งเสริมให้มีการใช้หรือลดการให้สินเชื่อ

2) บทบาทของสินเชื่อในด้านสังคม ในสังคมของเรานั้นคงจะหนีไม่พ้นเรื่องของสินเชื่อ ทั้งนี้สินเชื่อถือเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนที่ไม่แตกต่างจากเงินสดแล้ว อีกทั้งพัฒนาการของสินเชื่อเพื่อการบริโภคในรูปแบบใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่เดิมเราอาจซื้อสินค้าอะไรก็จะเป็นเงินสด แต่เมื่อพิจารณาในส่วนของต้นทุนทางการเงินแล้ว จะเห็นว่า การให้สินเชื่อจะทำให้ต้นทุนทางการเงินลดลงหรือไม่ก็เป็นการยืดเวลาในการชำระหนี้ของเราออกไป อย่างกรณีการใช้บัตรเครดิต หรือสินเชื่อเพื่อบ้านและที่อยู่อาศัย เป็นต้น

3) บทบาทของสินเชื่อในด้านธุรกิจหากอาศัยเฉพาะเงินส่วนตัวในการขยายงานเท่านั้น คงเป็นเรื่องที่ลำบากในการดำเนินงาน เพราะนอกจากจะต้องใช้เงินของตัวเองเต็มที่แล้ว ต้นทุนทางการเงินจะสูง อีกทั้งหากเงินมีไม่มากพอ ย่อมจะเป็นอุปสรรคในการขยายกิจการออกไปในอนาคต ที่ผ่านมามองว่าสินเชื่อเป็นเรื่องของกิจการขนาดใหญ่ เพราะธนาคารมีปล่อยสินเชื่อกับผู้ค้ารายย่อย และขนาดกลางน้อย แต่ในปัจจุบันไม่เป็นเช่นนั้น เนื่องจากธนาคารได้มีการปล่อยสินเชื่อเพื่อธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม หรือที่เรียกว่า SME (Small and Medium Enterprises) นอกจากนี้ธนาคารยังให้การสนับสนุนพ่อค้า แม่ค้ารายย่อย ที่แต่เดิมต้องอาศัยเงินทุนจากการกู้ยืมในระบบ ซึ่งมีต้นทุนที่ค่อนข้างสูง หันมากู้ในระบบทำให้ต้นทุนทางการเงินลดต่ำลง (พิเชยก ไชยนิรันดร์, 2544)

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1) ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องร่วมกันทางด้านจิตใจและอารมณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาของเขา โดยเขาจะมีความคิดริเริ่มความเป็นตัวของเขา มีการวางแผนการตัดสินใจในการเข้าควบคุมทรัพยากรและระเบียบให้กลุ่มเพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ให้บรรลุเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของขึ้น ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมมีหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในการประชุม ร่วมบริจาคเงิน ร่วมเป็นสมาชิก เป็นผู้นำ ร่วมแก้ไขปัญหา การได้รับผลประโยชน์ต่างๆ ได้รับการบริการ หรือต้องการมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในชุมชน

2) แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน มีความสำคัญต่อความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน และการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้าน ตั้งแต่การจัดตั้งคณะกรรมการกองทุน จะช่วยสร้างให้สมาชิกมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จและความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านไปพร้อมๆ กับการศึกษาศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว (ประพันธ์ แก้วเก้, 2549)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กมลลักษณ์ ดิษยพันธ์ (2545) ได้ทำการศึกษาศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน ศักยภาพของสมาชิกและชุมชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ สมาชิกกองทุน 170 ราย และคณะกรรมการ 170 ราย ใน 34 หมู่บ้าน การรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า ศักยภาพในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน เริ่มจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชน ตั้งแต่การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง สมาชิกและคณะกรรมการส่วนใหญ่มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านในระดับดี รวมถึงการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน และร่วมปฏิบัติตามระเบียบที่ตั้งไว้ มีการสมัครเข้าเป็นสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ร่วมดำเนินกิจกรรมกองทุนร่วมกัน (เช่น การระดมทุน การถือหุ้น การฝากออมทรัพย์สัจจะรายเดือน) สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความร่วมมือในการประชุมสม่ำเสมอ คณะกรรมการได้จัดทำรายงานการประชุม จัดทำบัญชีชี้แจงให้สมาชิกทราบเป็นครั้งคราว มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านของตนเอง

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับ ศักยภาพของสมาชิกชุมชนพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง จากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า คณะกรรมการมีความรู้ในระดับปานกลาง

สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลางและดีตามลำดับ

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกและคณะกรรมการส่วนใหญ่คือ เงินกองทุนไม่เพียงพอ ควรปรับเพิ่มให้เหมาะสมกับขนาดของหมู่บ้าน อัตราดอกเบี้ยสูงระยะเวลาการกู้ยืมสั้นไป ควรปรับลดอัตราดอกเบี้ยและขยายระยะเวลาการกู้ยืมตามลักษณะโครงการ คณะกรรมการยังขาดเงินทุนในการในการบริหารจัดการและค่าตอบแทน ควรมีการจัดสรรเงินทุนในการบริหารจัดการค่าตอบแทนหรือเบี่ยงเปลี่ยนให้แก่คณะกรรมการให้เพียงพอ เพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงาน ควรจัดเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาดูแลช่วยเหลือเป็นระยะๆ ควรมีระยะเวลาในการศึกษาข้อมูลก่อนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขยายผลของกองทุนหมู่บ้าน เช่น ส่งเสริมอาชีพ และจัดหาตลาดผลผลิต เป็นต้น

ลินทร์ดารา ขยัน (2548) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้านจี้เหล็กหลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กรของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจี้เหล็กหลวง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านจี้เหล็กหลวง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวน 15 คนและสมาชิกจำนวน 200 คน วิธีการศึกษาใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในรูปของความถี่และค่าร้อยละ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านจี้เหล็กหลวง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุน พบว่าด้านคณะกรรมการมีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่กันชัดเจนตรงตามหลักการบริหารงานที่ดีและมีความสอดคล้องกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านจี้เหล็กหลวงซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนและปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุน ผลการศึกษาทางด้านคณะกรรมการพบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับดีมากและมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมาก กล่าวคือสามารถที่จะออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของกองทุน มีการพิจารณาการให้กู้ยืมเงิน และมีการติดตามตรวจสอบการชำระเงินคืนของสมาชิก ทางด้านคุณสมบัติของคณะกรรมการพบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมในด้านการบริหารงาน ถึงแม้จะมีระดับการศึกษาไม่สูงแต่มีความสามารถในการ

ด้านการบริหารจัดการกองทุนเป็นอย่างดี มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม เสียสละเพื่อส่วนรวม และเป็นผู้ที่ประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพ

ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเองในระดับสูง กล่าวคือ มีความรู้ความเข้าใจในระเบียบข้อบังคับของกองทุน มีการนำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ มีการเข้าร่วมประชุม มีการชำระเงินคืนตามกำหนดเวลา และมีการใช้สิทธิตรวจสอบการทำงานคณะกรรมการ

ความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคน้อยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน คณะกรรมการและสมาชิกได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่ดีสามารถช่วยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พร้อมทั้งอยากให้มีการยกระดับกองทุนหมู่บ้านให้เป็นธนาคารหมู่บ้านต่อไป

ราเชนทร์ บุญวงศ์ (2549) ได้ทำการศึกษาศักยภาพการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นธนาคารหมู่บ้านของหมู่บ้านบ้านป่าไผ่กลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษารูปแบบการปรับเปลี่ยนกองทุนหมู่บ้านให้เป็นธนาคารหมู่บ้าน และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากกองทุนหมู่บ้านให้เป็นธนาคารหมู่บ้าน โดยมีสมมุติฐานว่า ความสำเร็จที่ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบจากกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนมาจาก 3 ปัจจัย คือ สมาชิก คณะกรรมการ และเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย สมาชิกกองทุน 180 คน คณะกรรมการกองทุน 15 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชน 2 คนและเจ้าหน้าที่ธนาคารออมสินสาขาสันกำแพงจำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะใช้สถิติข้อมูลบรรยายและเชิงพรรณนา ผลการศึกษากการปรับเปลี่ยนจากกองทุนหมู่บ้านเป็นธนาคารหมู่บ้าน พบว่า หลังจากที่ดำเนินงานในรูปแบบของกองทุนหมู่บ้านมาแล้วเป็นระยะเวลา 4 ปี ประสบผลสำเร็จในการบริหารงาน โดยได้รับการประเมินผลจากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอให้อยู่ในระดับ AA ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันกำแพง และธนาคารออมสินสาขาสันกำแพง ในด้านทุน และความรู้ในการจัดตั้งเป็นธนาคารหมู่บ้าน รวมไปถึงความพร้อมของสมาชิก ในการบริหารงาน

ในรูปแบบธนาคารหมู่บ้าน ดังนั้น จึงทำให้กองทุนหมู่บ้านบ้านป่าไผ่กลาง ได้ยกระดับเป็นธนาคารหมู่บ้าน เมื่อเดือนธันวาคม 2547

ผลการศึกษาปัจจัยที่ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนจากกองทุนหมู่บ้านเป็นธนาคารหมู่บ้านทางด้านสมาชิก พบว่า ประชากรร้อยละ 80 ของหมู่บ้านป่าไผ่กลาง เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน แสดงว่า ประชากรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกองทุน นอกจากนี้ สมาชิกกองทุนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกองทุนอยู่ในระดับดี มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุน และกำหนดนโยบาย ตลอดจนระเบียบ ข้อบังคับกองทุน และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและประเมินผลกองทุน ในด้านการให้บริการกองทุน และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและประเมินผลกองทุน ในด้านการให้บริการกองทุน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ร้อยละ 50 มีการกู้ยืมจากกองทุน โดยเฉลี่ยประมาณคนละ 15,000 บาท และผู้กู้ยืมได้ใช้เงินกู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ และส่งชำระคืนตรงตามกำหนด

ผลสำเร็จที่เกิดจากปัจจัยทางด้านคณะกรรมการกองทุน พบว่าคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานกองทุนในระดับดีมาก ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และมีผลการปฏิบัติงานทางด้านต่างๆ อยู่ในระดับดีมาก เกี่ยวกับการจัดการประชุมชี้แจงให้กับสมาชิก การมีส่วนร่วมในการระดมทุนจากสมาชิก และพิจารณาเงินกู้แก่สมาชิกให้เป็นไปตามเงื่อนไข ในด้านการบริหารกองทุนพบว่า คณะกรรมการสามารถบริหารเงินกองทุนให้เกิดผลกำไร ประมาณร้อยละ 6 ของเงินกองทุน และมีปริมาณหนี้ค้างชำระซึ่งได้รับการแก้ไขแล้วประมาณร้อยละ 5 ผลสำเร็จในด้านปัจจัยจากผู้สนับสนุนพบว่า จะมีสององค์กรหลักที่ให้การสนับสนุน คือสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันกำแพง และธนาคารออมสินสาขาสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันกำแพงให้การสนับสนุนในด้านที่ปรึกษาในการดำเนินงาน การบริหารจัดการ และเป็นตัวกลางในการประสานงานกับภาครัฐ ส่วนธนาคารออมสินสาขาสันกำแพงให้การสนับสนุนเกี่ยวกับความรู้ทางด้านเอกสารการลงบัญชี และคอมพิวเตอร์ รวมทั้งให้คำปรึกษาด้านการเงินแก่คณะกรรมการกองทุน

อัมพร มาแสวง (2551) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์ศักยภาพของโครงการกองทุนหมู่บ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อประเมินความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน กลุ่ม

ตัวอย่างได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยวิธีจับฉลาก โดยได้ทำการศึกษาพื้นที่อำเภอคอยสะเก็ด และอำเภอสารภี สุ่มตัวอย่างตำบลและหมู่บ้านได้หมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้านจากอำเภอคอยสะเก็ด และ 7 หมู่บ้านจากอำเภอสารภี การศึกษาเป็นการเปรียบเทียบระหว่างกองทุนที่มีศักยภาพในระดับดี (AAA) และกองทุนที่มีศักยภาพในระดับปานกลาง (AA) ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลจากคณะกรรมการ 12 กองทุน และสมาชิกกองทุนจำนวน 57 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาในรูปของร้อยละ และค่าเฉลี่ย และวัดศักยภาพใช้การวิเคราะห์แบบลิเคทสเกล ผลการศึกษาโครงสร้างและผลการดำเนินงาน พบว่ากองทุนระดับ AAA มีการจัดการที่ดีในการให้กู้เงินและชำระคืน มีการจัดสรรผลกำไรไปในด้านค่าดำเนินงานกองทุน ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ค่าประกันความเสี่ยงเพื่อสาธารณประโยชน์และการปันผลหุ้น ผลการดำเนินงานของกลุ่มดีในปี พ.ศ. 2549 พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่นำเงินกู้ไปใช้เพื่อการเกษตรและปศุสัตว์ และไม่มีปัญหาเรื่องการชำระเงินคืน ส่วนกองทุนหมู่บ้านระดับ AA พบว่าการบริหารจัดการกองทุนประกอบด้วย มีการออมทรัพย์ในรูปแบบสัจจะออมทรัพย์ มีการจัดการในด้านการกู้ยืมเงินและการชำระคืนที่มีประสิทธิภาพน้อยกว่ากลุ่ม AAA มีการจัดสรรผลกำไรไปเช่นเดียวกับกองทุนระดับ AAA สมาชิกส่วนใหญ่นำเงินกู้ไปใช้เพื่อการเกษตรและปศุสัตว์ และไม่มีปัญหาเรื่องการชำระเงินคืน

การเปรียบเทียบศักยภาพการดำเนินงานในปัจจุบันโครงสร้าง ด้านคณะกรรมการ ด้านสมาชิก และผลการดำเนินงาน พบว่า กองทุนระดับ AAA มีศักยภาพดีกว่ากองทุน AA ทุกด้าน กองทุนระดับ AAA มีศักยภาพในด้านโครงสร้างการดำเนินงานเป็นอันดับที่หนึ่ง เนื่องจากมีการจัดโครงสร้างและหน้าที่ชัดเจนและคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับของกองทุนเป็นอย่างดี รองลงมาคณะกรรมการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในการติดตามเร่งรัดหนี้สินของสมาชิก และสมาชิกนำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ตามที่ยื่นขอไว้ สำหรับกองทุนระดับ AA พบว่าศักยภาพดีเป็นลำดับที่หนึ่งในด้านมีระเบียบข้อบังคับของกองทุนที่ชัดเจน รองลงมาเป็นคณะกรรมการมีส่วนร่วมให้คำแนะนำแก่สมาชิก กองทุนในการจัดทำโครงการขอเงินกู้กองทุน

การประเมินความคิดเห็นของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ความคิดเห็นของกองทุนระดับ AAA อยู่ในระดับที่มากกว่ากองทุนระดับ AA ในด้านกองทุนทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น หนี้ในระบบลดลง และกองทุนมีความคุ้มค่าที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน